

Смоляр Н.П. – канд. філол. наук,
доцент кафедри іноземних мов
факультету міжнародних
відносин ВНУ імені Лесі
Українки

Іншомовна комунікативна компетенція як об'єкт тестового контролю

Прагнення України увійти до європейської спільноти розвинених країн зумовлює підвищені вимоги до якості володіння іноземною мовою підростаючим поколінням українців.

У навчанні іноземної мови широкого розповсюдження набув тестовий контроль завдяки своїй здатності задовольнити основні вимоги, що висуваються до контролю, такі як об'єктивність, надійність, валідність, практичність та економічність. Саме тестовий контроль може виступати оптимальним засобом управління процесом навчання іноземної мови та підвищення ефективності всієї системи навчання іноземної мови у середній школі.

В освітніх системах розвинених країн тестовий контроль у навчанні іноземних мов вже давно посідає центральне місце і відіграє роль головного інструмента визначення рівня навчальних досягнень учнів або ступеня загального володіння ними іноземною мовою. Проблема удосконалення контролю у навчанні іноземних мов набуває особливого значення у зв'язку з прагненням України інтегрувати у європейський освітній простор.

Потреба у забезпеченні ефективного управління процесом навчання іноземної мови шляхом впровадження в практику навчання тестового контролю як надійного засобу вимірювання та об'єктивного оцінювання рівня навчальних досягнень учнів в оволодінні іншомовною комунікативною компетенцією визначають **актуальність** теми дослідження.

Мета роботи полягає у визначенні теоретичних основ тестового контролю іншомовної комунікативної компетенції учнів середньої загальноосвітньої школи з позицій системного підходу.

Для досягнення цієї мети необхідно було вирішити такі **завдання**:

- уточнити поняття іншомовної комунікативної компетенції як об'єкта тестового контролю з іноземної мови;

- визначити та проаналізувати компоненти релевантних моделей комунікативної компетенції.

Феномен володіння іноземною мовою є складним і до кінця не визначеним. Спроби дати визначення поняття володіння мовою як засобом спілкування привели до введення терміна "комунікативна компетенція", що означає спроможність людини здійснювати спілкування як складну багатокomпонентну динамічну цілісну мовленнєву діяльність, на характер та успішність якої можуть впливати різноманітні фактори. Поняття комунікативної компетенції увійшло в методику навчання іноземної мови у зв'язку з пошуками пояснення сутності володіння іноземною мовою як засобом спілкування після отримання нових даних в дослідженнях з функціональної лінгвістики, психолінгвістики, психології спілкування, соціології.

Зауважимо, що у спеціальній літературі зустрічаються й інші терміни поряд з терміном "комунікативна компетенція", наприклад "мовна компетенція" (*language competence*), "мовленнєва компетенція" (*competence performance*), "мовна здатність" (*language ability*) та ін. Ґрунтовні дослідження комунікативної компетенції здійснюються шляхом моделювання цього явища. Вченими запропоновано багато різних моделей комунікативної компетенції, за допомогою яких описується її зміст і структура, а також робляться спроби визначити параметри її вимірювання [1; 2; 3].

З метою тестування і як результат переосмислення компонентів існуючих моделей комунікативної компетенції L. Bachman була запропонована модель комунікативно-мовленнєвого уміння [4, 84–87]. Ця модель складається з трьох основних компонентів: мовної компетенції, стратегічної компетенції та психофізіологічних механізмів. У свою чергу, мовна компетенція включає низку специфічних знань, які використовуються під час здійснення акту комунікації іноземною мовою: організаційна компетенція (граматична, текстуальна компетенція) та прагматична компетенція (ілокутивна, соціолінгвістична компетенція). Під стратегічною компетенцією розуміється інтелектуальна спроможність комуніканта відбирати і застосовувати компоненти мовної компетенції, які необхідні для здійснення успішної комунікації. Стратегічна компетенція забезпечує співвіднесеність відповідних мовних компетенцій з характеристиками контексту ситуації іншомовного спілкування, а також із предметними знаннями

комуніканта (соціокультурна компетенція, загальна ерудиція). Психофізіологічні механізми стосуються неврологічних та психологічних процесів, які забезпечують власне актуалізацію мови як фізичного феномена (зовнішньомовленнєве відтворення, осмислення сприйнятої слуховим або зоровим аналізатором інформації тощо).

Важливо зазначити, що для згаданих моделей комунікативної компетенції характерним є дворівневий підхід, який в тій чи іншій мірі проявляється в "ієрархії компонентного складу комунікативної компетенції. Цей підхід можна звести до діади "знання-реалізація". Тобто в кожній моделі можна виділити компоненти, так би мовити, стабільного порядку, наприклад, "лінгвістична компетенція", і компоненти процесуального порядку – "стратегічна компетенція". В моделі, розробленій з метою тестування, важливим компонентом, на нашу думку, є психофізіологічні механізми реалізації компетенцій. Виділення цих механізмів зумовлює потребу уточнення їх впливу на ефективність мовленнєвої діяльності тестованого в умовах тестування.

Іншим напрямом дослідження комунікативної компетенції, який має значення для її опису як об'єкта тестового контролю, є визначення ступеня її монолітності – інтегративності. Так, виділяють три основні типи комунікативної компетенції: а) унітарна комунікативна компетенція; б) компонентна комунікативна компетенція; в) комбінований тип (глобальна комунікативна компетенція плюс компоненти).

J.Oiler висловив гіпотезу, що комунікативна компетенція є унітарним неподільним утворенням і не може розглядатися поелементно. Такого висновку автор дійшов, виходячи з аналізу даних, що свідчили про високу кореляцію між вербальними і невербальними способами тестування інтелектуальної здатності учнів [6, 6–8]. Автор стверджує, що цільність комунікативної компетенції співвідноситься з когнітивними вміннями, а навчальні досягнення учнів можуть вимірюватись різними тестами. При цьому результати тестування в рівній мірі визначатимуть як рівень функціонування когнітивних процесів, так і рівень навчальних досягнень [5, 123; 6, 2].

Як об'єкт тестового контролю комунікативна компетенція розглядається деякими авторами на основі аналізу кількох різних моделей. В результаті узагальнення даних такого аналізу у складі

комунікативної компетенції визначається сім компонентів, а саме фонологічні, лексико-граматичні, соціолінгвістичні, країнознавчі знання, навички та уміння, що забезпечуються дискурсивною, ілокутивною і стратегічною компетенціями [3, 20].

Комунікативна компетенція є суто індивідуальним явищем і може різнитися в однієї людини в окремих видах мовленнєвої діяльності. Отже, можна виділити комунікативну компетенцію читання, комунікативну компетенцію говоріння, комунікативну компетенцію аудіювання і комунікативну компетенцію письма. Оскільки рівень комунікативної компетенції змінюється протягом життя людини в результаті розширення і зростання її соціально-комунікативної діяльності, то виділяють три її рівні: початковий, середній та високий рівень комунікативної компетенції.

Комунікативна компетенція виступає об'єктом контролю результатів навчання іноземної мови, рівень яких визначається за допомогою тесту навчальних досягнень шляхом моделювання мовленнєвої поведінки тестованих під час тестування. Остання за своїми характеристиками співвідноситься з мовленнєвою поведінкою учня у процесі здійснення іншомовного спілкування в умовах навчання, і рівень сформованості комунікативної компетенції може вимірюватись за певними зовнішніми ознаками мовленнєвої поведінки учня.

Комунікативна компетенція тестованого складається з трьох основних складників: мовної компетенції, яка включає низку інших компетенцій (лексичну, граматичну і фонетичну компетенції та навички оперування цими знаннями); соціокультурної компетенції, яка охоплює країнознавчу та лінгвокраїнознавчу компетенції, та мовленнєву компетенцію, яка дозволяє використовувати засвоєні знання з урахуванням ситуації спілкування. Мовленнєва компетенція складається з мовленнєвих умінь, які є способами реалізації мовленнєвих дій відповідно до конкретної ситуації спілкування і функціонування яких забезпечується сукупністю набутих мовних і соціокультурних знань (мовна та соціокультурна компетенції).

Отже, об'єктом тестового контролю виступає та частина комунікативної компетенції, яка може спостерігатися зовні, а значить, вимірюватись. Такою компонентою є мовленнєва компетенція, до складу якої входить сукупність певних мовленнєвих умінь. Їх реалізація дозволяє тестованому здійснити іншомовне спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності під час виконання тестових

завдань. Оскільки комунікативна компетенція є, у певній мірі, цілісним утворенням, то можна стверджувати, що вона слугуватиме надійним способом опосередкованого визначення рівня навчальних досягнень учнів у цілому.

Література

1. Вятютнев М.Н. Понятие языковой компетенции в лингвистике и методике преподавания иностранных языков / М. Н. Вятютнев // Иностр.языки в школе. – 1975. – №6. – С. 55–64.
2. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н. И. Гез // Иностр. языки в школе. – 1986. – №2. – С. 17–24.
3. Коккота В. А. Лингводидактическое тестирование : Науч.-теорет. пособие. / Коккота В. А. – М. : Высш.шк., 1989. – 127 с.
4. Bachman L. Fundamental consideration in language testing. – Oxford : Oxford University Press, 1990. – 268 p.
5. Cummins J. The cross-lingual dimensions on language proficiency / J. Cummins // TESOL Quarterly. – 1984. – V. 14. – P. 88–175.
6. Oiler J. Language Tests at School : A pragmatic approach / J. Oiler. – London : Longman Group.Lfd., 1979. – 492 p.